

Nr 173.

Ankom till riksdagens kansli den 25 maj 1937 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till civilt luftskydd.

(3:e avd.)

I en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 212, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

I:o) under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, rubriken byggnader m. m., till Anordnande av skyddsrum i militärstabsbyggnaden och i arméförvaltningens ämbetshus för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

II:o) under femte huvudtiteln,

dels till Luftskyddsinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 61,000 kronor;

dels till Luftskyddsinspektionen: Omkostnader för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

dels till Luftskyddsinspektionen: Inventarier för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Underhåll och kontroll av gasskyddsmateriell m. m. för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Utbildning av luftskyddspersonal för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor;

dels ock till Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

III:o) under Utgifter för kapitalökning, Statens allmänna fastighetsfond, till Anordnande av skyddsrum i statens fastigheter för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, av 400,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 87, inom första kammaren av herr *F. Domö* m. fl. och den andra, nr 213, inom andra kammaren

av herr *G. Bagge* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att åtgärder till åstadkommande av civilt luftskydd skola vidtagas i huvudsak i enlighet med av civila luftskyddsutredningen avgivna riktlinjer, att riksdagen måtte antaga av civila luftskyddsutredningen föreslagen luftskyddslag att träda i kraft den 1 juli 1937, att riksdagen måtte besluta att en luftskyddsinspektion med därtill anslutna luftskyddskonsulenter skall tillsättas fr. o. m. den 1 juli 1937 enligt civila luftskyddsutredningens förslag, att riksdagen måtte besluta följande anslag å femte och sjätte huvudtitlarna, nämligen å femte huvudtiteln, årsanslag för avlöningar m. m. för luftskyddsinspektionen 166,000 kronor, förvaring, kontroll och underhåll av gasskyddsmateriel m. m. 50,000 kronor, utbildning av personal för luftskyddets ledning och instruktörer 15,000 kronor, bidrag till Röda korset för utbildning av viss personal 20,000 kronor, å femte huvudtiteln engångsanslag för inventarier för luftskyddsinspektionens ämbetslokaler 25,000 kronor, alarmeringsanordningar 1,150,000 kronor att fördelas på tre budgetår, gasskyddsutrustning åt aktiv personal, viss indikeringsmateriel och viss utrustning för hjälpplatser 5,000,000 kronor att fördelas på tre budgetår, å sjätte huvudtiteln årsanslag för bidrag till kommuner för anordnande av skyddsrum för aktiv personal m. m. 500,000 kronor, å sjätte huvudtiteln engångsanslag för anordnande av skyddsrum i vissa statens fastigheter 1,000,000 kronor att fördelas på två budgetår,

dels ock en inom andra kammaren av herr *O. Osberg* väckt motion, nr 129, vari hemstälts, att riksdagen måtte under budgetåret 1937/1938 anvisa ett belopp å 1,000,000 kronor, att användas av Kungl. Maj:t till statliga åtgärder till civilt luftskydd.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionerna I: 87 och II: 129.

Den 30 april 1936 tillkallade dåvarande chefen för försvarsdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts samma dag givna bemyndigande fem sakkunniga för att biträda inom försvarsdepartementet med utredning rörande planläggning och organisation av det civila luftskyddet.

Till fullgörande av nämnda uppdrag hava de sakkunniga, vilka antagit namnet *civila luftskyddsutredningen*, den 21 december 1936 avgivit betänkande angående det civila luftskyddet (statens offentliga utredningar 1936: 57).

Over betänkandet hava i anledning av remiss utlåtanden avgivits av ett flertal myndigheter.

Såsom åtgärder i syfte att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall — de s. k. *l u f t s k y d d s å t g ä r d e r n a* — nämner utredningen i sitt betänkande varning för luftanfall (»alarmering»), åtgärder i syfte att försvåra fiendens orientering, i synnerhet mörkläggning, utrymning, vare sig för längre tid eller för kortare tid vid omedelbart förestående fara, byggnadstekniska åtgärder, framför allt skyddsrum, samt säkerhets- och hjälptjänst i samband med flyganfall (»luftskyddstjänst»), såsom ordningstjänst, brandtjänst, gasspaning, sanering, röjnings- och reparations-

tjänst samt sjukvård. Vid redogörelsen för luftskyddstjänsten skiljes mellan åtgärder, som avse ett samhälle i dess helhet (»allmänt luftskydd»), åtgärder, som avse vissa större företag (»industriluftskydd») samt övriga luftskyddsåtgärder, i främsta rummet avseende bostads- och affärsfastigheter (»enskilt luftskydd»).

Vid redogörelsen för de olika luftskyddsåtgärderna har utredningen angivit, i vad mån dessa borde komma till utförande redan i fredstid. För civilbefolkningens *alarmering* krävdes bland annat sirener och i en del orter särskilda till telefonnätet anknutna signalapparater, s. k. alarmeringscentraler. Då denna materiell vore av så speciell beskaffenhet, att man icke kunde räkna med att i händelse av krig eller krigsfara snabbt tillgodose behovet därav, borde den anskaffas i fredstid. För genomförandet av *belysningsinskränkningen* i ett samhälle erfordrades, allt efter de lokala förhållandena, mer eller mindre omfattande förberedelser redan i fredstid. Beträffande *skyddsrum*, vilka i allmänhet förutsattes icke behöva planläggas i samhällen med mindre än 5,000 invånare, borde i första hand på större orter inrättas skyddsrum för den lokala luftskyddsledningen (»ledningscentraler») och för den personal, som i samband med flyganfall vore verksam för ordningens upprätthållande, eldsläckning, indikering, sanering etc. (den s. k. aktiva personalen). Beträffande dylika skyddsrum — till vilka äro att hänföra även hjälplatser för skadade — vore det av särskild vikt, att erforderliga förstärkningsarbeten skedde redan i fredstid. Detsamma gällde i fråga om skyddsrum för personalen vid särskilt viktiga inrättningar i samhället. För *luftskyddstjänstens* genomförande erfordrades gasskyddsutrustning, i främsta rummet gasmasker, för viss personal dessutom gasskyddskläder, syrgasapparater av olika slag, indikeringsmateriell m. m. Denna utrustning, som erfordrades icke blott för det allmänna luftskyddet utan även för industriluftskyddet och det enskilda luftskyddet, måste i huvudsak anskaffas redan i fredstid.

Beträffande *fördelningen av kostnaderna* för luftskyddet har civila luftskyddsutredningen intagit den ståndpunkten, att dessa kostnader som allmän princip böra bestridas av staten. Från denna regel göres emellertid, bortsett från förhållandena vid krig eller krigsfara, vissa icke oväsentliga avvikelser. Sålunda förordas en gradering av åtgärderna, dels med hänsyn till behovet, så att staten i första hand bekostar det, varav behovet är mest trängande, och dels med hänsyn till den synpunkten, att vissa kostnader på grund av nära samband med kommunala förvaltningsgrenar och enskildas intresse rimligen böra stanna å kommuner och enskilda.

Staten skulle sålunda enligt utredningens förslag bekosta 1) organisationen, dock med skyldighet för kommuner och enskilda att biträda vid luftskyddets planläggning, 2) alarmeringsanordningar, 3) gasskyddsutrustning, 4) förvaring, kontroll och underhåll av gasskyddsmateriell, 5) utbildning av personal för luftskyddets ledning och av instruktörer samt — genom understöd åt frivillig luftskyddsverksamhet — i viss mån även av annan personal, och 6) anordnande av skyddsrum i statens fastigheter.

Därjämte skulle staten bidra med $\frac{2}{3}$ av kostnaderna för vissa av kom-

munerna i befintliga fastigheter anordnade skyddsrum, i främsta rummet sådana för den lokala luftskyddsledningen och annan aktiv personal samt hjälpplatser och, i den mån anslagen lämnade tillgång därtill, offentliga skyddsrum (avsedda för allmänheten å platser med livlig trafik).

Utredningens förslag till luftskyddets organisation, vilket nära ansluter sig till de av försvarskommissionen uppdragna riktlinjerna, bygger i princip på utnyttjandet av redan bestående organ i största möjliga utsträckning. I ett väsentligt avseende avviker dock utredningens förslag från försvarskommissionens, i det att utredningen för den centrala ledningen av luftskyddet föreslår en helt självständig myndighet, *luftskyddsinspektionen*. Inom varje län skulle *länsstyrelsen* handha luftskyddsfrågorna. För handläggning av luftskydds- och mobiliseringsärenden skulle i varje länsstyrelse anställas en försvarsassistent. Till dessa befattningar, för vilka länsstyrelseutredningen äskat anslag och som därför icke medtagits i luftskyddsutredningens kostnadsberäkningar, skulle företrädesvis ifrågakomma pensionerade officerare. Under länsstyrelserna skulle lyda *luftskyddschefer*, som regel polischefer inom sina ordinarie distrikt (luftskyddsområden) men undantagsvis särskilt förordnade personer. Kommun, som hade intresse därav, skulle få utse en särskild nämnd, *luftskyddsnämnd*, för att följa luftskyddets planläggning m. m. Nämnden skulle i viss mån få karaktären av ett kontrollerande organ.

Departementschefen har i det väsentliga godtagit civila luftskyddsutredningens ståndpunkt i fråga om behovet av luftskydd, arten av de föreslagna åtgärderna, fredsförberedelsernas principiella omfattning, kostnadernas fördelning samt organisationen.

Luftskyddsinspektionen. Kungl. Maj:ts förslag innebär, att inspektionens personal kommer att bestå av en chef, tillika luftskyddsinspektör för riket, med ett årligt arvode om 13,000 kronor, en assistent för denne med ett arvode om 8,500 kronor samt kansli- och expeditionsvaktpersonal, för vilken beräknats i runt tal 9,500 kronor, arvode åt en heltidsamanuens om 4,600 kronor inberäknat. Särskilda sakkunniga skola stå till inspektionens förfogande vid handläggning av olika ärenden. För tre sakkunniga, som mera regelmässigt skulle tagas i anspråk har beräknats årsarvode, åt en var om 1,000 kronor, samt dagarvode om 20 kronor för sammanträdesdag, vilket vid beräknade 40 sammanträden om året skulle draga en kostnad om tillhoppa 5,400 kronor. För extra arbetskraft och tillfälliga sakkunniga har beräknats 5,000 kronor och för vikariatsersättningar 1,400 kronor. Slutligen skall enligt förslaget vid inspektionen tjänstgöra två för samarbetet med länsstyrelserna särskilt avsedda befattningshavare, benämnda luftskyddskonsulenter, med arvode om 9,000 kronor åt envar.

I fråga om inspektionens omkostnadsstat har 5,000 kronor beräknats för expenser, 20,000 kronor för publikationstryck och 25,000 kronor för reseersättningar. Ett anslag av engångsnatur till inventarier för inspektionens ämbetslokaler föreslås till 15,000 kronor.

Alarmeringsanordningar. Av det äskade beloppet, 450,000 kronor, äro 300,000 avsedda för inköp av sirener under nästkommande budgetår och återstoden för anordnande av alarmeringscentraler.

Gasskyddsutrustning. Det äskade beloppet avses för inköp eller beställningar av gasmasker ävensom gasskyddskläder och annan gasskyddsmateriel av inhemsk tillverkning och beräknas motsvara vad som med hänsyn till de praktiska möjligheterna för gasmasktillverkningen ävensom därtill, att framställningen av annan gasskyddsmateriel bör stå i rimligt förhållande till tillgången å gasmasker, kan tagas i anspråk under nästa budgetår.

Förvaring, kontroll och underhåll av gasskyddsmaterielen m. m. Här ifrågavarande materiel beräknas bliva upplagd, dels såsom övningsmateriel i ett eller flera centrala förråd under tillsyn av sakkunnig personal och dels såsom mobiliseringsmateriel i mindre lokala förråd inom olika luftskyddsorтер. Vederbörande kommuner beräknas skola påtaga sig ansvaret för förvaringen av de senare förråden, varför endast kostnad för kontroll över dem har beräknats böra bestridas från här ifrågavarande anslag.

Däremot har Kungl. Maj:t beräknat, att kostnaden för övningsförrådet, som torde provisoriskt förläggas till gasmaskfabriken vid Åkers krutbruk, skall bestridas från detta anslag ävensom utgifter för viss övningsmateriel, andra med luftskyddsövningar förbundna årligen återkommande materielkostnader, samt kostnad för materielens försändande mellan övningsförrådet och de olika luftskyddsorterna. Slutligen har Kungl. Maj:t beräknat, att anslag för försöksverksamhet, som av civila luftskyddsutredningen sammanförts med vissa i luftskyddsinspektionens stat uppförda kostnader, inräknas i förevarande anslag.

Kungl. Maj:t föreslår på tillstyrkan av riksräkenskapsverket, att anslaget anvisas såsom ett förslagsanslag att disponeras i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda grunder.

Utbildning av personal. Av det för detta ändamål äskade beloppet, 45,000 kronor, äro 20,000 beräknade såsom bidrag till svenska röda korset för kurser i sjuktransporttjänst och sjukvård. 15,000 kronor beräknas åtgå för anordnande av en kurs för de försvarsassistenter, som enligt föreliggande förslag skulle anställas vid länsstyrelserna, och 10,000 kronor för en kurs, avsedd för utbildning av omkring 30 polischefer till luftskyddschefer och instruktörer.

Skyddsrum i vissa statens fastigheter. Av det för ifrågavarande ändamål äskade beloppet, 500,000 kronor, beräknas omkring 100,000 belöpa å militärstabsbyggnaden och arméförvaltningens ämbetshus, i följd varav endast 400,000 kronor skulle avses för de under byggnadsstyrelsens tillsyn stående, till statens allmänna fastighetsfond hörande byggnaderna.

Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum. Civila luftskyddsutredningen har enligt statsrådsprotokollet om dylika bidrag anført bland annat följande.

Det synes lämpligt, såvitt angår äldre byggnader, att staten för att stimulera intresset för inrättande av skyddsrum lämnar bidrag till åtgärder härför, även då det icke är fråga om statens egna byggnader eller företag. Då det av ekonomiska skäl torde vara uteslutet att lämna något mera verksamt stöd åt anordnande av enskilda skyddsrum, torde statens understödjande verksamhet på detta område få begränsas till kommunala skyddsrum. I främsta rummet böra därvid bidrag lämnas till inrättande av centraler för den lokala luftskyddsledningen, till skyddsrum för aktiv personal i övrigt, till hjälpplatser och, i den mån anslagen lämna tillgång därtill, till offentliga skyddsrum. Bidragens storlek torde kunna bestämmas till $\frac{2}{3}$ av byggnadskostnaden. För det första budgetår, under vilket luftskyddslagen är i kraft, bör enligt utredningens mening för detta ändamål anslås 500,000 kronor. Erforderlig kontroll i fråga om behovet av skyddsrum i varje särskilt fall, anordningarnas ändamålsenlighet och medlens användning för det avsedda ändamålet torde kunna utövas genom luftskyddsinspektionen.

Departementschefen har anført för egen del följande.

Såsom framgår av vad utredningen anført, torde staten endast i mycket begränsad utsträckning kunna bidra till de byggnadstekniska luftskyddsåtgärderna. Statens bidrag måste under sådana förhållanden i första hand avse de ändamål, som äro av särskild vikt. Det synes riktigt att därvid, fränsett statens egna byggnader, i första hand tillgodose behovet av ledningscentraler, skyddsrum för aktiv personal och hjälpplatser. I den mån bidragen kunna ytterligare förslå till inrättande av skyddsrum för den trafikerande allmänheten, lär även inrättandet av dylika skyddsrum vara förtjänt av stöd. Jag är alltså beredd att i princip tillstyrka utredningens förslag i denna del. Beträffande beloppets storlek är att märka, att skyddsrummens planerande, åvägbringande av beslut inom de kommunala organen samt vederbörande myndighets granskning av planerna måste taga åtskillig tid i anspråk. Med hänsyn härtill synes det för nästa budgetår beräknade anslaget kunna begränsas. Ett belopp av 300,000 kronor torde få anses tillfyllest. Jag förordar alltså, att anslag för budgetåret 1937/1938 anvisas till detta belopp och att anslaget i enlighet med riksräkenskapsverkets förslag må utgå såsom reservationsanslag. De närmare villkoren för erhållande av statsbidrag torde få meddelas av Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:ts beräkningar av de medelsbehov, varom här är fråga, hava icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet har endast ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke de under femte huvudtiteln äskade anslagen rätteligen borde höra hemma under försvarshuvudtiteln. Det synes utskottet därför önskvärt, att Kungl. Maj:t ägnar frågan härom förnyat övervägande vid anslagsberäkningarna för budgetåret 1938/1939.

Då de motionsvis före ifrågavarande propositions avlåtande framförda yrkandena få anses beaktade i Kungl. Maj:ts förslag, torde motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under åberopande härav hemställer utskottet,

Utskottet.

A. att riksdagen må

I:o) under fjärde huvudtiteln, lantförsvaret, rubriken byggnader m. m., till *Anordnande av skyddsrum i militärstabsbyggnaden och i arméförvaltningens ämbetshus* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

II:o) under femte huvudtiteln,

a) till *Luftskyddsinspektionen: Avlöningar* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett förslagsanslag av 61,000 kronor;

b) till *Luftskyddsinspektionen: Omkostnader* för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

c) till *Luftskyddsinspektionen: Inventarier* för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 15,000 kronor;

d) till *Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar* för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 450,000 kronor;

e) till *Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning* för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor;

f) till *Civilt luftskydd: Underhåll och kontroll av gasskyddsmateriell m. m.* för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 25,000 kronor;

g) till *Civilt luftskydd: Utbildning av luftskyddspersonal* för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor;

h) till *Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum* för samma budgetår anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor;

III:o) under Utgifter för kapitalökning, Statens allmänna fastighetsfond, till *Anordnande av skyddsrum i statens fastigheter* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

B. att herrar Domös m. fl., Bagges m. fl. och Osbergs förenämnda motioner (I: 87 samt II: 129 och 213), i den mån de icke få anses besvarade genom vad ovan hemställts, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande sättet för täckande av sistnämnda anslag kommer utskottet att framdeles avgiva utlåtande.

Stockholm den 25 maj 1937.

På statsutskottets vägnar:

ANDERS ANDERSON.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 172, dock att i stället för herr Lindberg i Umeå deltagit herr *Erlander*.